

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΝΙΑΙΑΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΟΛΕΜΟΣ- ΕΙΡΗΝΗ

Κείμενο (α) μη λογοτεχνικό

Η ιστορικός Μάργκαρετ Μακ Μίλαν του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης σε συνέντευξη που παραχώρησε στο «Βήμα» στις 3/06/2022 αναφέρεται στη διαχρονική επίδραση του πολέμου στην ανθρώπινη κοινωνία, στον ρόλο του στην ιστορική διαδικασία και στο τέλος της μακράς ειρήνης μετά το 1945 με αφορμή την εισβολή των Ρώσων στην Ουκρανία.

Δημοσιογράφος: *Κυρία Μακ Μίλαν, υποστηρίζετε ότι ο πόλεμος είναι συνυφασμένος με την ανθρώπινη ιστορία. Αυτός είναι ο βασικός πυρήνας του βιβλίου σας. Είναι άραγε ο πόλεμος συνυφασμένος και με την ανθρώπινη φύση; Εσείς τι πιστεύετε;*

Μακ Μίλαν: *Ο πόλεμος δεν είναι μια «παρέκκλιση», δεν είναι απλώς η απουσία ειρήνης, είναι μια δραστηριότητα με συγκεκριμένους σκοπούς. Συνήθως οι άνθρωποι πολεμούν επειδή υπολογίζουν ότι θα κερδίσουν κάτι από αυτό. Ως ιστορικός, πιστεύω ότι αν θέλουμε να νοηματοδοτήσουμε το παρελθόν και να μελετήσουμε σε βάθος την ανθρώπινη ιστορία, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τον πόλεμο. Οι συνέπειές του ήταν ανέκαθεν τόσο βαθιές ώστε είναι αδύνατον να τον αγνοήσουμε. Ο πόλεμος είναι ένα κρίσιμο μέγεθος για την πορεία του ανθρώπου και της Ιστορίας. Από την άλλη μεριά, εγώ δεν πιστεύω ότι ο πόλεμος είναι εγγενής στην ανθρώπινη φύση. Η διαμάχη επ' αυτού διαρκεί αιώνες και ασφαλώς δεν έχει επιλυθεί ακόμη. Έχω πάντως την αίσθηση ότι, κατά τα λοιπά, οι πολιτισμικές παράμετροι είναι πολύ πιο σημαντικές. Πόλεμος σημαίνει βία. Όμως η βία αυτή δεν είναι τυχαία, είναι εξόχως οργανωμένη. Από όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες ο πόλεμος είναι ίσως αυτή που απαιτεί τη μεγαλύτερη και καλύτερη οργάνωση. Δεν γίνεται απλώς να πάρεις κάποιον και να τον προτρέψεις να πολεμήσει. Χρειάζεται μια διαδικασία εκπαίδευσης και πειθαρχίας, η οποία είναι χρονοβόρα. Πέραν αυτών, πάντως, αν η βία ενυπάρχει όντως στην ανθρώπινη φύση, είναι σίγουρο ότι ενυπάρχουν σε αυτήν και άλλες ποιότητες επίσης, το ένστικτο της αυτοσυντήρησης ή το αίσθημα του αλτρουισμού.*

Γιώτα Μαργιώλου - Ευαγγελία Λαγού - Εριφύλλη Κωνσταντινίδη

Δημοσιογράφος: Διαπίστωσα, διαβάζοντας το βιβλίο σας, ότι παλαιότερα υπήρξαν και στοχαστές που δε δίστασαν, στο πλαίσιο της δικής τους εποχής, να μιλήσουν για «τα καλά» του πολέμου. Μου έκανε εντύπωση αυτό...

Μακ Μίλαν: Νομίζω ότι ο πόλεμος δεν είναι ποτέ καλός. Μερικές φορές όμως είναι απαραίτητος. Ας σταθώ στη σημερινή κατάσταση. Όταν είσαι ο ουκρανικός λαός και η Ρωσία απειλεί την ύπαρξή σου, τι επιλογή έχεις; Παραδίνεσαι ή αντιστέκεσαι; Οι Ουκρανοί, όπως είδαμε, επέλεξαν να αντισταθούν και μπήκαν στη μάχη με αυταπάρνηση. Είναι μια δίκαιη και γενναία επιλογή αυτή, κατά τη γνώμη μου. Από την άλλη μεριά, θα έλεγα ότι η ρωσική εισβολή είναι απολύτως αδικαιολόγητη. Οι επίσημες δικαιολογίες του Κρεμλίνου δεν στέκουν, είναι αντιφατικές και παράλογες. Αποκαλώντας έναν πόλεμο «καλό» σημαίνει ότι είσαι διατεθειμένος να του αποδώσεις και μια ηθική διάσταση, η οποία δεν είμαι σίγουρη ότι ταιριάζει σε έναν πόλεμο. Το να υποστηρίζεις όμως ότι ένας πόλεμος είναι δικαιολογημένος σημαίνει ότι εισέρχεσαι στην ουσία και αναρωτιέσαι πότε ένας πόλεμος είναι δίκαιος. Είμαι πεπεισμένη λοιπόν ότι ένας πόλεμος αυτοάμυνας είναι ένας δίκαιος πόλεμος. Έχεις το δικαίωμα να υπερασπιστείς τον εαυτό σου, τους ανθρώπους σου, τη χώρα σου. Εκτός αυτού, σε έναν πόλεμο υπάρχουν κανόνες. Η δυσανάλογη χρήση βίας είναι καταδικαστέα. Δεν μπορείς να χρησιμοποιείς περισσότερη στρατιωτική δύναμη από όση σου είναι αναγκαία. Αν μπορείς να εξαναγκάσεις τον εχθρό σου να παραδοθεί, δεν χρειάζεται να τον καταστρέψεις εκ βάθρων. Αυτό που βλέπουμε να συμβαίνει στην Ουκρανία είναι μια δυσανάλογη χρήση της ισχύος. Και αυτό δεν είναι δίκαιο».

Δημοσιογράφος: Γράφετε, κυρία Μακ Μίλαν, ότι ένας πόλεμος, σε βάθος χρόνου ασφαλώς, μπορεί να έχει και θετικά αποτελέσματα για τις ανθρώπινες κοινωνίες...

Μακ Μίλαν: Κατ' αρχάς πρέπει να αναγνωρίζουμε ότι ο πόλεμος φέρνει αλλαγές. Αυτό δεν σημαίνει ότι καλωσορίζουμε τον πόλεμο για να δούμε αυτές τις αλλαγές. Ασφαλώς όχι. Έχει όμως αποδειχθεί ότι ο πόλεμος –σε βάθος χρόνου, όπως είπατε κι εσείς– έχει προκαλέσει και ευεργετικές αλλαγές στις ανθρώπινες κοινωνίες. Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και άλλων χωρών, συμπεριλαμβανομένου του Καναδά, επέσπευσε την εξασφάλιση του δικαιώματος ψήφου για τις γυναίκες, οι οποίες συνέβαλαν με πολλούς τρόπους στην εθνική προσπάθεια, τόσο που καμία κυβέρνηση δε θα μπορούσε να τους το αρνηθεί για πολύ. Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι του 20^{ού} αιώνα είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πιο συνεκτικές κοινωνίες, όχι παντού, αλλά σε αρκετές χώρες. Οι πλουσιότεροι άρχισαν να φορολογούνται για να οικοδομηθεί το κοινωνικό κράτος και οι φτωχότεροι είδαν τη θέση τους να βελτιώνεται. Ο Γάλλος οικονομολόγος Τομά Πικετί υποστηρίζει ότι προέκυψε περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη μετά τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους. Εν πάση περιπτώσει, θα έπρεπε να είχε βρεθεί ένας τρόπος να γίνει

αυτό (και να γίνεται) αλλιώς, όχι με τον όλεθρο των όπλων. Διότι, κακά τα ψέματα, ενίοτε αναβάλλονται τα φλέγοντα ζητήματα σε καιρό ειρήνης. Συμβαίνει και αυτό.

Κείμενο (β) μη λογοτεχνικό

Σκίτσο του Gunduz Aghayev, αντλημένο στις 5/01/2023 από τον διαδικτυακό ιστότοπο www.lifo.gr

Κείμενο (γ) λογοτεχνικό

Άνθρωποι του μύθου (απόσπασμα)

Το έργο του Στέλιου Ξεφλούδα Άνθρωποι του μύθου έχει τον υπότιτλο Τετράδια από τον πόλεμο της Αλβανίας. Ο συγγραφέας ζει τα περιστατικά του πολέμου και καταγράφει τις εσωτερικές αντιδράσεις που αυτά του προκαλούν.

Μέσα στη νύχτα ξαναρχίζει η μάχη. Χρειάζεται να παλέψουμε όχι μονάχα με τον θάνατο, μα και με το σκοτάδι, που είναι σκληρό σαν ένας όγκος αδιαπέραστος. Τη νύχτα η μάχη είναι σύντομη. Σερνόμαστε στην αρχή σαν πεθαμένοι, κρατάμε σφιχτά την αναπνοή μας, τι αγωνία, τι πάλη με το σώμα μας, ώσπου να φτάσουμε κοντά στους ανθρώπους που πρέπει να σκοτώσουμε. Όμως πού πάμε, είμαστε τυφλοί, έχουμε έναν τρόπο πρωτόγονο στο αίμα μας. Ακουμπάμε στη γη κι ανατριχιάζουμε. Μας αγγίζει ένα κλαδί και τρέμουμε. Όλα είναι χέρια θανάτου που υψώνονται να μας χτυπήσουν, μάτια θανάτου που μας κοιτάζουν επίμονα. Πλησιάζουμε αθέατοι, ορμούμε πάνου στους άλλους ανθρώπους που πρέπει να σκοτώσουμε, η λόγχη τρυπάει την τρομαγμένη σάρκα. Βουβή πάλη μέσα στη νύχτα του ενός κορμιού με το άλλο. Κι έπειτα οι γοερές κραυγές εκείνων που πεθαίνουν, οι φωνές εκείνων που καλούν τους συντρόφους τους. Η ατμόσφαιρα γεμάτη τρόμο και φρίκη. Κι έπειτα παντού, μια σιωπή θανάτου.

Το δάσος γύρω μας φαίνεται ατέλειωτο. Τα δέντρα, τρομαγμένα, μόλις τολμούν να κοιτάξουν το φως που άναψε κάποιος. Κι η νύχτα δεν είναι πια τυφλή, έχει ένα κίτρινο μάτι που

Γιώτα Μαργιώλου - Ευαγγελία Λαγού - Εριφύλλη Κωνσταντινίδη

κλαίει για ό,τι βλέπει. Μαύρη είναι η γη, ωσάν απ' τα πρόσωπά μας να χύνεται ένα μαύρο υγρό στο έδαφος. Μερικοί στρατιώτες μαζεύονται γύρω στο φως κι είναι σαν κίτρινες σκιές που τρέμουν σε μια σκοτεινή επιφάνεια. Οι άλλοι μένουμε κλεισμένοι στο μαύρο φέρετρο της νύχτας, που το κάρφωσαν γερά με μεγάλα καρφιά. Και κανείς δε γνωρίζει το πρόσωπό του, ίσως γιατί κανείς μας δεν έχει πρόσωπο. Όμως για να υπάρξεις χρειάζεσαι ένα όνομα, έναν τίτλο, μια θέση, διαφορετικά είσαι σαν ένα σπίτι χωρίς αριθμό: Κανείς δεν ξέρει τις λεπτομέρειες απ' το σώμα του, το σχήμα του προσώπου του, το σχήμα απ' το μέτωπό του, το χρώμα απ' τα μάτια του. Πέρασε τόσος καιρός που δεν τα κοιτάξαμε και τα ξεχάσαμε. Κι αν τα βλέπαμε ακόμα, δε θα τα αναγνωρίζαμε, γιατί έχουν τόσο πολύ αλλάξει. Τα χέρια είναι κολλημένα στο σώμα, ακίνητα, κοιμισμένα μέσα στις τσέπες, κρέμονται σαν ηλίθια απ' τους ώμους. Τα βήματα είναι σαν ψεύτικα, τρομάζουν να πατήσουν τη γη, που τα δέχεται χωρίς αντίσταση. [...]

Σε ποιον να μιλήσω, αφού καταλαβαίνω ότι η ομιλία μου δε βγαίνει από στόμα. Είμαστε οι νεκροί που κουβαλάμε τον νεκρό εαυτό μας. Πάνου σ' αυτή τη γη μάς κρατάει σαν καρφωμένους ο θάνατος. Αυτές οι λασπωμένες εκτάσεις έγιναν το φέρετρό μας. Δεν μπορώ να κοιτάξω τον ουρανό. Βλέπω με αηδία τον εαυτό μου κι όμως βυθίζομαι πιο πολύ στη λάσπη. Γύρω μου κάποτε είναι σα να μην υπάρχει τίποτα άλλο απ' τη σκιά μου. Οι άνθρωποι πηγαίνουν στη γραμμή, ο ένας πίσω απ' τον άλλο, προς τον θάνατο, κατάντησαν το μόριο της σκόνης του κάθε δρόμου. Σκοτώνουν και σκοτώνονται χωρίς να θέλουν. Ο πόλεμος είναι ένα έγκλημα που γίνεται με ένδυμα επίσημο και μ' όλα τα παράσημα στο στήθος. Το χρυσάφι και ο πόλεμος, ο πόλεμος και το χρυσάφι αυτή είναι η ιστορία ως τώρα του κόσμου. Όμως αυτός ο πόλεμος είναι δίκαιος. Πολεμάμε για να μην υποφέρει ο άνθρωπος απ' τον άνθρωπο, να μη σκοτώνει ο άνθρωπος τον άνθρωπο, πολεμάμε για να μην υπάρχει ο πόλεμος, να μην υπάρχει στον κόσμο κανένας φασισμός, να μην υπάρχουν δικτάτορες, να απαλλαγεί απ' τη δικτατορία η χώρα μας. Κάνουμε το χρέος μας απέναντι στον άνθρωπο, όχι απέναντι στο Θεό. Σάπισε το κορμί μας απ' τη βροχή. Λιώνουν τα πόδια μας μέσα στη λάσπη. Θα τα κόψουν και θα μείνουμε σαν τα παιδιά που δεν μπορούν να περπατήσουν. Όλοι, αν βαστάξει ο πόλεμος, θα έχουμε ξύλινα πόδια κι όπως τη νύχτα θα περπατάμε σ' ένα δρόμο λιθόστρωτο, θ' ακούγεται ένας κρότος ξερός, όπως όταν περπατάει κανείς σ' ένα δάσος έρημο το φθινόπωρο. Γύρω μας πάντα μια μουχλιασμένη μέρα θανάτου, μια παγωμένη νύχτα θανάτου. Είναι δίκαιος αυτός ο πόλεμος. Έπρεπε να πολεμήσουμε. Να κάνουμε το χρέος μας απέναντι στον άνθρωπο...

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A. 1. Να αποδώσετε σε 70-80 λέξεις περίπου τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι διεξάγουν πολέμους, σύμφωνα με την ιστορικό Μάργκαρετ Μακ Μίλαν στη συνέντευξη που παραχώρησε στην εφημερίδα *Το Βήμα* (μη λογοτεχνικό κείμενο α).

Μονάδες 20

Θέμα Β

B. 1. Με βάση το μη λογοτεχνικό κείμενο (α) να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου ως σωστές ή λανθασμένες, γράφοντας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** (δε χρειάζεται να αναφέρετε συγκεκριμένο χωρίο του κειμένου).

α. Ο πόλεμος αποτελεί ένα μεσοδιάστημα μεταξύ ειρηνικών περιόδων της ανθρώπινης ζωής.

β. Οι άνθρωποι καταλήγουν σε εμπόλεμες συγκρούσεις συγκυριακά, χωρίς να προϋπάρχουν βαθύτερες αιτίες.

γ. Η ιστορικός δικαιολογεί την άποψη ορισμένων διανοητών ότι ο πόλεμος είναι «καλός».

δ. Κατά την ιστορικό, οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι ήταν απολύτως καταστροφικοί για την ανθρωπότητα.

ε. Η αναβλητικότητα που παρουσιάζεται σε ειρηνικές περιόδους, συντείνει συχνά στη διαιώνιση σημαντικών προβλημάτων.

Μονάδες 5

B. 2. α. Στο απόσπασμα της συνέντευξης που παραχωρεί η ιστορικός Μάργκαρετ Μακ Μίλαν (μη λογοτεχνικό κείμενο α) «Νομίζω ότι...κι αυτό δεν είναι δίκαιο.» επιχειρεί να προβληματίσει τον αναγνώστη σχετικά με τον δικαιολογημένο χαρακτήρα κάποιων πολεμικών συγκρούσεων. Να αναφέρετε τρεις διαφορετικές γλωσσικές επιλογές (3 μονάδες) με τις οποίες επιτυγχάνει τον σκοπό της και να εξηγήσετε τη λειτουργία καθεμιάς στο κείμενο (6 μονάδες).

Μονάδες 9

B. 2. β. Η Μακ Μίλαν ολοκληρώνει τη συνέντευξή της επικαλούμενη τον ισχυρισμό του Γάλλου οικονομολόγου Τομά Πικετί («Ο Γάλλος οικονομολόγος Τομά Πικετί υποστηρίζει ότι προέκυψε περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη μετά τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους.»). Να εξηγήσετε ποια είναι η σκοπιμότητα αυτής της επιλογής.

Μονάδες 6

Β. 3. α. Στο παρακάτω απόσπασμα του μη λογοτεχνικού κειμένου (α) να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες ρηματικές φράσεις με ονοματικές (3 μονάδες). Στη συνέχεια να εξηγήσετε ποια είναι η υφολογική διαφορά που έχει επέλθει με αυτή τη μεταβολή (2 μονάδες).

«Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι του 20^{ου} αιώνα είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πιο συνεκτικές κοινωνίες, όχι παντού, αλλά σε αρκετές χώρες. Οι πλουσιότεροι άρχισαν να φορολογούνται για να οικοδομηθεί το κοινωνικό κράτος και οι φτωχότεροι είδαν τη θέση τους να βελτιώνεται».

Μονάδες 5

Β. 3. β. Με αφορμή την εικόνα (μη λογοτεχνικό κείμενο β) να παρουσιάσετε ποιο είναι, κατά την άποψή σας, το κύριο μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο δημιουργός. Θεωρείτε εσείς ότι η πορεία που προδιαγράφει το σκίτσο είναι αναπόφευκτη; Ναι ή όχι και γιατί; Η απάντησή σας να δοθεί σε μια παράγραφο 120-150 λέξεων περίπου.

Μονάδες 10

Γ. Ποιο είναι το κύριο θέμα που αναδεικνύεται στο απόσπασμα από το αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα του Στέλιου Ξεφλούδα (λογοτεχνικό κείμενο γ); Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποιο σημείο της αφήγησης σας συγκινεί περισσότερο και γιατί; Η απάντησή σας να δοθεί σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Δ. Σε μια ενημερωτική ιστοσελίδα δημοσιεύονται οι απόψεις ορισμένων στοχαστών που μιλούν για τα «καλά» του πολέμου. Αποφασίζεις να απαντήσεις σε αυτό το δημοσίευμα με ένα άρθρο (350-400 λέξεις) στο οποίο παρουσιάζεις:

α. τις οδυνηρές επιπτώσεις που επιφέρει ο πόλεμος στην ανθρώπινη ζωή και

β. τις δράσεις με τις οποίες οι νέοι άνθρωποι θα καταστήσουν σαφή σε όλους την απέχθειά τους για προσφυγή στην ένοπλη βία και τις εμπόλεμες συγκρούσεις.

Μονάδες 30